

Сборникът очертава редица проблеми, но някои от тях предизвикват особено внимание като:

1. Значението на школата:

За нейната тежест в системата на МВР говори един от по-късните варианти на съществуващите няколко правилника за организация, ръководство и дейност, в който се казва, че Висшата специална школа „Г. Димитров” – МВР е висше учебно заведение за подготовка (редовно и задочно) и преподготовка на кадри за поделенията на Министерството на вътрешните работи.

Дейността ѝ се регулира от решенията на ЦК на БКП, законите, указите на Държавния съвет, постановленията, разпорежданията и решенията на Министерски съвет на НР България, ръководните документи и указанията на Комитета за наука, технически прогрес и висше образование (КНТПВО) и ръководството на МВР.

Една от основните задачи на учебното заведение е да подготвя за поделенията на МВР висококвалифицирани специалисти – „честни”, „смели”, „волеви”, „инициативни”, „съобразителни” и „дисциплинирани служители”, „беззаветно” предани и верни на НР България, на БКП и народното правителство, на българо-съветската дружба и световната социалистическа система.

Школата организира и провежда следдипломна квалификация на специалистите с висше образование и курсове за подготовка и преподготовка на кадрите на МВР. Тя осъществява обучението и възпитанието на кадрите в тясна връзка със задачите и практиката на органите на МВР. Извършва самостоятелно и съвместно с други поделения и институти научноизследователска работа по актуални проблеми.

2. Курсантите:

Подготовката и обучението на кадрите за нуждите на Държавна сигурност при МВР се осъществява от факултет ДС при Висшата специална школа „Г. Димитров” – МВР в две направления: курсанти, които се обучават в четиригодишен висш курс към факултета след завършването, на който получават висше специално образование и постъпват на работа в различните поделения на ДС в страната; офицери от органите на ДС, които се обучават в различни по времетраене курсове за оперативна и езикова подготовка и преподготовка.

Подбора на кадрите за курсанти се извършва по управления в центъра и страната чрез партийните комитети, комсомолските организации из средата на „най-добрите представители на работническата класа, селяните-кооператори, народната интелигенция”. В школата, и в частност във факултет ДС, се приемат младежи и девойки със завършено средно образование. Кандидатите се набират без „публична разгласа”, а приемането на курсантите става с конкурсен изпит. За курсанти се приемат младежи отбили редовната си военна служба, завършили средно образование с успех най-малко „добър” (4.00) и не по-възрастни от 25 години. По изключение във факултет ДС се приемат и ограничен брой девойки във висшия специализиран езиков курс само за нуждите на централните поделения на ДС.¹ Приемът на курсанти става по два начина: с предимство без конкурс, извън плана, по всички специалности се приемат активните борци против фашизма и капитализма, героите на НРБ и на

социалистическия труд. С конкурс в рамките на плана: всички издържали конкурсния изпит с обща оценка „отличен“ (5,50-6.00).²

В докладна записка за резултатите от социологическо проучване за факторите имащи важно значение за възпитанието на курсантите от юни 1978 г. се отчита, че социалния произход на курсантите за периода 1973-1976 г. е следният: **деца на работници – 16,9%, деца на селяни-кооператори – 5,4% и деца на служещи – 76,5%**. Преобладаващия процент деца на комунисти сред курсантите е благоприятна предпоставка за реализиране на ефективна възпитателна дейност в хода на обучението във ВСШ. Обръщайки внимание на мотивацията относно избор на професия сред курсантите от факултет ДС може да се каже, че преобладава мотива „вътрешно убеждение“ при 92,7%. Една незначителна част – 4,8% се ориентират към ВСШ под влияние на приятели и познати. В изследването внимание заслужава отчитането на някои неблагоприятни факти и тенденции като: **недостатъчно трудолюбие, стремеж към знания и самоусъвършенстване; недостатъчна дисциплина и самодисциплина като осъзнато поведение; недостатъчна прямота, откровеност и критичност. Няма развито чувство за отговорност и дълг.** Като причина за тези явления се споменава недостатъчно добрият подбор на курсантите. Често се подбират кандидати, макар и с добър политически и социален произход (синове на служители на МВР, МНО и др.), но с недобре изучени лични качества – със слабости, недостатъци, които правят самият кандидат недостатъчно подходящ.³

От бъдещите служители в ДС се очаква да отидат по места „политически укрепнали и годни сами да провеждат политиката и организационната линия на партията в изпълнение на задачите, които стоят пред министерството“. Освен професионално подготвени те трябва да са „действителна опора на партията и народа в борбата с враговете на страната и оръдия за строителството на социалистическо общество“.

3. Преподавателите:

Преподавателите в школата освен като специалисти в дадена област имат и политически ангажимент да възпитават курсантите в духа на партийните изисквания.

Именно тук изниква и съществения проблем с отношението на министерството към преподавателския кадър в школата. Звучи парадоксално, но за преподаватели по специалните дисциплини се изпращат само такива за които отдел „Кадри“ има известни компрометиращи материали или са допускали грешки в работата си. Съществува убеждение в преподавателите, а това не е тайна и за курсантите, че школата е „нещо като изправителен дом“.⁴

Практиката показва, че при попълването и комплектуването на преподавателския на щат се срещат следните трудности: провежданите конкурси са до голяма степен формални – участват 1-2 кандидати, обикновено не най-подходящи, а в някои случаи не се явяват кандидати. При обявяване на конкурс най-добрите не кандидатстват, а ако някои подходящи служители изявят желание за това, ръководствата на поделенията ги възпрепятстват по различни причини. При използване

² АКРДОПБГДСРСБНА – М, ф. 11, оп. 1, а. е. 631, л. 7-19 (Вж. Документ №47 от Сборника)

³ АКРДОПБГДСРСБНА – М, ф. 57, оп. 1, а. е. 26, л. 40-51 (Вж. документ №58 от Сборника)

⁴ АКРДОПБГДСРСБНА – М, ф. 11, оп. 1, а. е. 46, л. 73-81 (Вж. Документ №8 от Сборника)

на извън конкурсния начин за попълване – обикновено за най-подходящите не се съгласяват съответните ръководства на оперативни поделения, а и самите служители не желаят да постъпят на работа в школата. Една от причините за това е, че авторитетът на школата (и на факултет ДС) не са на необходимото равнище. Щатния статут на школата не е равен на този на централните оперативни поделения, което не стимулира желание за работа на най-добрите служители, особено от ръководния състав.⁵

4. Учебните планове:

През целия период изучаваните дисциплини и хорариума от часове е различен, като зависи най-вече от продължителността на курса. Винаги в учебните планове има включени специални, идеологически, правни, военно-приложни, езикови и на моменти чисто хуманитарни дисциплини. В примерен план от 1983 г. със срок на обучение за период от 4 години и 9 месеца е записано, че общия хорариум от часове възлиза на над 5000 часа, разпределени по блокове: идеологически, правни, специални и езикови дисциплини, както и военна подготовка и физкултура. Предвижда се учебна практика и преддипломен стаж.⁶

В сборника има и много документи отнасящи се за структурата, организацията на работа на школата и всички трудности и стъпки за превръщането ѝ във висше учебно заведение. Взаимодействието с други институции и висши учебни заведения в страната и чужбина, най-вече с школата на КГБ. Мероприятия за подобряване на цялостната дейност на школата, за ръководство на научната, методическата и учебно-възпитателната работа; за създаването на Академичен съвет.

В заключение вниманието ни привлича един от последните документи в сборника, в който сполучливо се описва положението във висшия институт „Г. Димитров“ в самия край на 1989 г.

В писмо-предложение, адресирано до първите хора в партията и държавата се говори за съществуването на затворена и изключително консервативна система в структурите на държавно-политическия механизъм. В него се твърди, че *„въпреки положителните моменти на развитие на някои процеси след ноемврийския пленум на БКП, в системата на МВР и по-специално в ДС се характеризират само с някои козметични мерки за успокоение на общественото мнение и намаляване на социалното напрежение в страната“*. Главна причина за това положение в системата на МВР е съществуваща симбиоза на номенклатурни кадри – неспециалисти и прагматици със силови методи на действие в ръководството. Продължава да съществува и създадената *„Система на затворения кръг около ръководството и министъра, защото те са обградени от сложени от предишното ръководство социалистически бюрократи главно на основата на връзките, семействеността, землячеството и личната преданост“*.⁷

За сборника:

Използваните архивни материали в сборника са от служебния архив на Министерството на вътрешните работи (АКРДОПБГДСРСБНА – М), фонд 1 – Секретариат, фонд 11 и фонд 57, в които се съхраняват документите на Висшата

⁵ АКРДОПБГДСРСБНА – М, ф. 57, оп. 1, а. е. 47, л. 41-49 (Вж. Документ №65 от Сборника)

⁶ АКРДОПБГДСРСБНА – М, ф. 11, оп. 2, а. е. 42, л. 242-255 (Вж. Документ №190 от DVD)

⁷ АКРДОПБГДСРСБНА – М, ф. 1, оп. 11а, а. е. 939, л. 46-48 (Вж. Документ №78 от Сборника)

специална школа „Г. Димитров” – МВР, фонд 66 – протоколи и решения на Политбюро, касаещи дейността на МВР.

Документите в сборника са 79 на брой, а включените в разширения електронен вариант (DVD) – 226, като подборът е направен от над 240 архивни единици.

Документалният сборник е поредно издание (36) от поредицата „Из архивите на ДС”, излизаци от името на Комисия по досиетата.